

รายงานการวิจัย

ความมั่นคงในชีวิตของมารดาวัยรุ่นนั้ียงเดี่ยว

เพ็ญจันท์ ส. โมไยพงค์*

ธนพร วงษ์จันทร์**

สุนิดา ชูแสง**

จิราภรณ์ พิมใจใส**

Monaiyapong, S. P., Wongchanthara, T., Choosang, S., & Phimchaisai, J.

The life security of adolescent single mothers.

Thai Journal of Nursing, 61(3), 34-43, 2012.

Key Words: Life Security, Adolescent Single Mothers.

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความมั่นคงในชีวิตของมารดาวัยรุ่นนั้ียงเดี่ยว และหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับความมั่นคงในชีวิตของมารดาวัยรุ่นนั้ียงเดี่ยว กลุ่มตัวอย่างเป็นมารดาวัยรุ่นนั้ียงเดี่ยวที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร จังหวัดนครปฐมและสมุทรสาคร จำนวน 200 คน เลือกแบบเจาะจง ศึกษาในเดือนกรกฎาคม ถึง พฤศจิกายน พ.ศ. 2552 เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถามปัจจัยส่วนบุคคลและความมั่นคงในชีวิตของมารดาวัยรุ่นนั้ียงเดี่ยว วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ Chi-square test

ผลการวิจัย พบว่ามารดาวัยรุ่นนั้ียงเดี่ยวมีความมั่นคงในชีวิตอยู่ในระดับมาก ในรายด้านของที่อยู่อาศัย และสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ สุขภาพอนามัย การศึกษา ครอบครั้ว การสนับสนุนทางสังคม และสังคมและวัฒนธรรม อยู่ในระดับมากเช่นกัน ส่วนด้านการมีงานทำ และรายได้อยู่ในระดับปานกลาง ความมั่นคงในชีวิตของมารดาวัยรุ่นนั้ียงเดี่ยวมีความสัมพันธ์กับ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และลักษณะครอบครั้วอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับรายได้

* รองศาสตราจารย์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยคริสเตียน

** อาจารย์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยคริสเตียน

Abstract

The objectives of this study were to study life security of adolescent single mothers, and to find the relationship between personal factors and the life security of adolescent single mothers. A sample of 200 adolescent single mothers who lived in Bangkok, Nakhon Pathom, and Samut Sakhon Provinces was purposively selected. Data were collected during July to November, 2009. The research tool was a questionnaire on personal factors and life security. The statistics used in data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation, and Chi-square test.

The results showed that adolescent single mothers had life security at the high level. In subparts of residence and physical environment, health, education, family, social support and local culture were also at the high level, but a subpart of job and income was at the moderate level. There were significant relationships between life security of adolescent single mothers and their age, their education, their occupation, and their family status at $p < .05$. In contrast, the income was unrelated to life security.

ความสำคัญของปัญหา

ครอบครัวไทยได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจและสังคมในช่วงที่ผ่านมาเป็นอย่างมาก ความผันผวนทางเศรษฐกิจของประเทศไทยและของโลกเป็นปัจจัยผลักดันให้เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างรายได้ ฐานะทางเศรษฐกิจและค่าครองชีพของประชาชน ทำให้ครอบครัวต้องเผชิญปัญหาและปรับตัวในการใช้ชีวิต อีกทั้งแนวโน้มรูปแบบครอบครัวมีความหลากหลายมากขึ้น สภาพสังคมทำให้สถาบันครอบครัวมีความแตกแยกเกิดการหย่าร้างและเด็กถูกทอดทิ้งมากขึ้น ในประเทศไทย ปี พ.ศ. 2550-51 พบการหย่าร้าง 100,420 และ 109,084 คู่ ตามลำดับ ในเขตกรุงเทพมหานคร มีการหย่าร้าง 15,796 และ 16,884 คู่ ในจังหวัดนครปฐม มีการหย่าร้าง 1,375 และ 1,409 คู่ และในจังหวัดสมุทรสาคร มีการหย่าร้าง 822 และ 971 คู่ (กระทรวงมหาดไทย, กรมการปกครอง, 2552) ซึ่งการหย่าร้างมีเพิ่มมากขึ้น แสดงให้เห็นถึงความอ่อนแอของสถาบันครอบครัว การพลัดพรากเนื่องจากการหย่าร้าง และการถูกทอดทิ้งเป็นสาเหตุสำคัญหนึ่ง ที่ก่อให้เกิดสถาบันครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว (Single

parent) ซึ่งบิดาหรือมารดาต้องเลี้ยงดูบุตรตามลำพังขึ้น

ศิริพันธ์ กิตติสุขสถิต (2552) ศึกษาสถานการณ์ครอบครัวแม่หรือพ่อคนเดียวในต่างประเทศ พบว่าใน ค.ศ. 1998 ประเทศสหรัฐอเมริกา มีครอบครัวแม่หรือพ่อคนเดียวสูงที่สุดถึงร้อยละ 34.0 รองมา ได้แก่ ประเทศแคนาดา มีร้อยละ 22.0 ประเทศออสเตรเลีย มีร้อยละ 20.0 และประเทศเดนมาร์ก ร้อยละ 19.0 ณัฐริษา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา และคณะ (2550) พบว่าในประเทศไทย ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว เป็นครอบครัวที่ไม่ได้จดทะเบียนสมรส ร้อยละ 43.3 มีสัดส่วนเกือบเท่ากับครอบครัวที่จดทะเบียนสมรส ร้อยละ 56.7 ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวที่ไม่ได้จดทะเบียนสมรสมีปัญหาในครอบครัวสูงกว่าและมีแนวโน้มเข้าสู่การเป็นครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวสูงกว่าครอบครัวที่จดทะเบียนสมรส ไม่นับครอบครัวประเภทหม้ายที่คู่สมรสเสียชีวิต ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวที่มีความเสี่ยงสูงมีปัญหาต่างกัน คือ ตั้งครรภ์โดยไม่ตั้งใจ ไม่มีเครือข่ายอาศัยอยู่ด้วย และแม่เลี้ยงเดี่ยวมีลักษณะไม่เหมาะสมในการทำหน้าที่แม่ ปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว

ได้แก่ปัญหาด้านการเงิน สัมพันธภาพในครอบครัว แม่เลี้ยงเดี่ยวระหว่างแม่ลูกลดลง ระดับสัมพันธภาพในครอบครัวในความคิดเห็นของลูกมีระดับต่ำกว่าระดับสัมพันธภาพในความคิดเห็นของแม่ พ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว ร้อยละ 73.5 มีปัญหาด้านจิตใจ และตกอยู่ในภาวะเครียด ร้อยละ 68.9 มีความทุกข์ ท้อแท้ใจจากปัญหาที่ต้องเผชิญ และร้อยละ 62.9 รู้สึกเหงา ว้าเหว และพบว่า ลูกในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวส่วนใหญ่มีพฤติกรรมที่เป็นปัญหา ได้แก่ การไม่เชื่อฟัง ไม่เข้าใจพ่อแม่ ร้อยละ 19.3 ผลการเรียนตกต่ำ ร้อยละ 16.0 มีพฤติกรรมก้าวร้าว ร้อยละ 14.7 มีพฤติกรรมต่อต้านพ่อแม่ ร้อยละ 10.7 ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ร้อยละ 10.2 เทียวเตร ร้อยละ 7.2 หนีเรียน ร้อยละ 6.5 และมีปัญหาสุขภาพจิต ร้อยละ 6.0

ในยุคโลกาภิวัตน์ สภาพสังคมปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมภายนอก และสื่อมีเนื้อหาช่วยและเอื้ออำนวยให้วัยรุ่นมีเพศสัมพันธ์กันอย่างมีอิสระมากขึ้นโดยที่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในการป้องกันการตั้งครรภ์ และความพร้อมในการมีชีวิตครอบครัว เมื่อวัยรุ่นต้องเป็นมารดา นับเป็นภาวะวิกฤตอีกช่วงหนึ่งที่มารดาวัยรุ่นต้องเผชิญ นอกจากนี้ยังพบว่า มารดากลุ่มที่มีอายุระหว่าง 13-19 ปี มีสัดส่วนของการแตกแยกกันสูง ผลการวิจัยในรอบ 10 ปี ที่ผ่านมาพบว่า ร้อยละ 40-50 ของคู่สมรสวัยรุ่นแยกทางกันภายใน 5 ปี เพราะความกดดันที่ต้องอยู่ร่วมกัน หรือรู้สึกกังวลต่อการมีภาวะ เพราะวัยรุ่นยังไม่เป็นผู้ใหญ่พอที่จะรับภาระและรับผิดชอบตนเองได้ และบางครั้งยังเป็นอุปสรรคต่อการศึกษา อาชีพหรือกิจกรรมอื่นๆ อีกด้วย

สายฤดี วรกิจโกศาทร (2552) ศึกษาสถานการณ์ครอบครัวไทย ในช่วงเดือนมกราคม พ.ศ. 2552 พบว่าประเทศไทย มีประชากรเด็กและเยาวชนอายุระหว่าง 11-22 ปี จำนวน 11.4 ล้านคน อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวมากกว่า 2.5 ล้านครอบครัว ในขณะที่เดียวกันยังพบว่า พ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว จำนวน 1,000 ราย มีสาเหตุจากการ

หย่าร้าง รองลงมาคู่สมรสถึงแก่กรรม ที่สำคัญส่วนใหญ่เป็นพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวตั้งแต่วัยรุ่นและวัยเรียน และต้องดูแลบุตรเฉลี่ย 1-2 คน ส่งผลให้ครอบครัวมารดาวัยรุ่นเลี้ยงเดี่ยวมีความอ่อนแอ ครอบครัวไม่สามารถแสดงบทบาทและหน้าที่ของตนเองได้อย่างสมบูรณ์และไม่อาจปรับตนเองได้ ซึ่งสอดคล้องกับจิตตินันท์ เตชะคุปต์ (2550) ที่พบว่า มารดาวัยรุ่นส่วนใหญ่มีความต้องการปัจจัยพื้นฐานในการครองชีพ ด้วยเหตุที่มารดาวัยรุ่นเลี้ยงเดี่ยวเป็นผู้ขาดความพร้อมในทุกด้าน ฉะนั้นครอบครัวของมารดาวัยรุ่นเลี้ยงเดี่ยวจึงเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาประเทศ เพราะภาระหน้าที่มีมากเกินไปกว่าวุฒิภาวะ ทำให้มารดาวัยรุ่นเลี้ยงเดี่ยวประสบปัญหานานาประการระหว่างทำงานหาเงิน ทำงานบ้าน และเลี้ยงลูกในขณะเดียวกัน ปัญหาเล็กน้อยที่คิดว่าจัดการได้ไม่ยากกลับลุกลามใหญ่โตเพราะอาจไม่มีทักษะการจัดการกับปัญหาที่ดี มารดาวัยรุ่นเป็นวัยที่เป็นหัวเลี้ยวหัวต่อระหว่างการพัฒนาไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่จากเด็กที่ยังไม่มีวุฒิภาวะที่จะเป็นแม่ และการเลี้ยงดูบุตรซึ่งไม่ใช่เรื่องง่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำหน้าที่เป็นแม่วัยรุ่นเลี้ยงเดี่ยว เป็นลักษณะครอบครัวพิเศษที่มีปัญหาค่อนข้างมากและซับซ้อน อันก่อให้เกิดปัญหาด้านเศรษฐกิจ จิตใจ การเลี้ยงดูบุตร และกฎหมาย

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2550) พบว่า ค่าดัชนีความมั่นคงของมนุษย์ในภาพรวมทั้งประเทศ เฉลี่ย 69.65 ค่าสูงสุด 87.87 และค่าต่ำสุด 11.62 ในรายมิติ พบว่า การศึกษา มีค่าเฉลี่ย 70.02 สังคม วัฒนธรรม มีค่าเฉลี่ย 69.99 และครอบครัว มีค่าเฉลี่ยต่ำ ที่สุด 68.98 ในรายภาคพบว่า ภาคกลาง มีค่าดัชนีความมั่นคงของมนุษย์เฉลี่ยต่ำสุด 63.00 ในรายจังหวัด พบว่า กรุงเทพมหานครมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด 11.62 แต่ยังไม่มีการศึกษาความมั่นคงในชีวิตในกลุ่มมารดาวัยรุ่นเลี้ยงเดี่ยวซึ่งเป็นกลุ่มที่ต้องเผชิญกับปัญหาครอบครัว เศรษฐกิจ สังคม และอาารณ และเป็นผู้ขาดความพร้อมทุกด้าน การสร้างความมั่นคงในชีวิตให้เกิดขึ้นภายใน

ครอบครัวของมารดา วัยรุ่นเลี้ยงเดี่ยวจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการตอบสนองนโยบายของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ที่ให้ประชาชนได้รับหลักประกันด้านสิทธิ ความปลอดภัย การสนองตอบต่อความจำเป็นขั้นพื้นฐาน สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรีตลอดจนได้รับโอกาสอย่างเท่าเทียมในการพัฒนาตนเอง

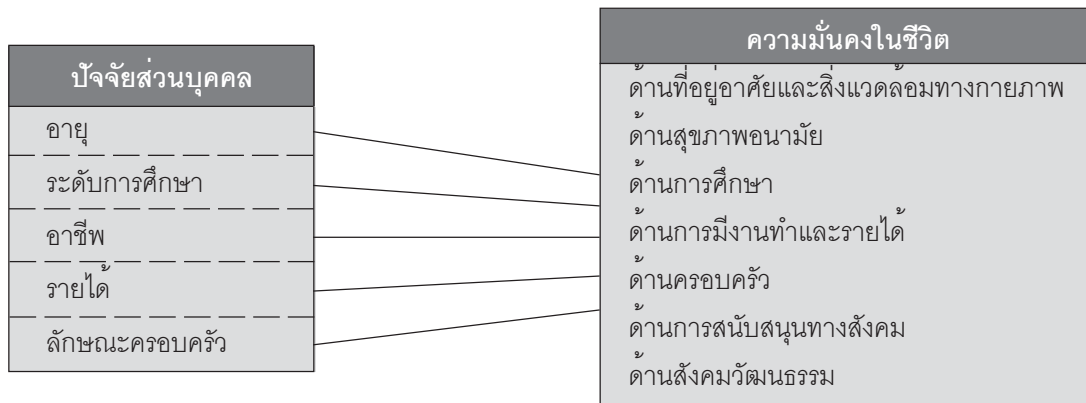
คณะผู้วิจัย ได้ตระหนักถึงความสำคัญในปัญหาของการดูแลมารดาวัยรุ่นเลี้ยงเดี่ยวที่ต้องดูแลบุตรเพียงลำพัง จึงได้ทำวิจัยเรื่องนี้เพื่อหาแนวทางให้ความช่วยเหลือรวมถึงระบบสวัสดิการที่เหมาะสมต่อมารดาวัยรุ่นเลี้ยงเดี่ยวให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุขตามสภาพของแต่ละบุคคล และเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และลักษณะครอบครัว และความมั่นคงในชีวิตของมารดาวัยรุ่นเลี้ยงเดี่ยว
2. หาความสัมพันธ์ระหว่างอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และลักษณะครอบครัว กับความมั่นคงในชีวิตของมารดาวัยรุ่นเลี้ยงเดี่ยว

สมมติฐานการวิจัย

อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และลักษณะครอบครัว มีความสัมพันธ์กับความมั่นคงในชีวิตของมารดาวัยรุ่นเลี้ยงเดี่ยว

แผนภูมิ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

ชนิดของการวิจัย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive research)

ประชากรและการกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร เป็นมารดาวัยรุ่นเลี้ยงเดี่ยวที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร จังหวัดนครปฐม และสมุทรสาคร ในกรุงเทพมหานคร ครอบคลุม เขตหนองแขม ภาษีเจริญ ทวีวัฒนา ดอนเมือง จตุจักร ดินแดง คลองเตย พระโขนง

มีนบุรี และลาดกระบัง จังหวัดนครปฐม ได้แก่ อำเภอเมือง นครชัยศรี พุทธมณฑล กำแพงแสน ดอนตูม บางเลน และสามพราน ส่วนจังหวัดสมุทรสาคร ได้แก่ อำเภอเมือง กระทุ่มแบน และ บ้านแพ้ว

กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 200 คน เลือกแบบเจาะจง โดยเป็นผู้ที่มีอายุน้อยกว่า 20 ปีและไม่เป็นหญิงวิกลจริต ขนาดของกลุ่มตัวอย่างใช้เกณฑ์ของ Thorndike (1987

อ้างใน บุญใจ ศรีสถิตยัณรภากร, 2547) จากสูตร $n = 10k + 50$ ได้ขนาดตัวอย่าง 120 คน

เครื่องมือวิจัย เป็นแบบสอบถามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และลักษณะครอบครัว และแบบสอบถามความมั่นคงในชีวิตของมารดาวัยรุ่นเลี้ยงเดี่ยว ที่ผู้วิจัยพัฒนาจากมาตรฐานและตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ ปี 2550 ของกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2550) มีจำนวน 50 ข้อ ประกอบด้วย 7 ด้าน คือ ด้านที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ มี 7 ข้อ ด้านสุขภาพอนามัย มี 12 ข้อ ด้านการศึกษา มี 4 ข้อ ด้านการมีงานทำและรายได้ มี 7 ข้อ ด้านครอบครัว มี 6 ข้อ ด้านการสนับสนุนทางสังคม มี 7 ข้อ และด้านสังคมวัฒนธรรม มี 7 ข้อ การตอบใช้มาตราประมาณค่า (Rating scale) 3 ระดับ แปลผลระดับโดยใช้ค่าเฉลี่ย ดังนี้ 0.00 - 1.00 หมายถึง ระดับน้อย, 1.01 - 2.00 หมายถึง ระดับปานกลางและ 2.01 - 3.00 หมายถึง ระดับมาก

การหาคุณภาพของเครื่องมือวิจัย แบบสอบถามได้ผ่านการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content validity) จากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน และหาความเที่ยงโดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของคอนนาค ได้ค่าเท่ากับ 0.79

การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้เวลาระหว่างเดือนกรกฎาคม-พฤศจิกายน พ.ศ. 2552

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง และมีผู้ช่วยวิจัยซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในเขตกรุงเทพมหานคร จังหวัดนครปฐม และจังหวัดสมุทรสาคร ที่ได้รับการอบรมและชี้แจงการเก็บข้อมูลและการพิทักษ์สิทธิ์ของกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างได้รับแจกแบบสอบถามเป็นรายบุคคลและให้เวลาตอบประมาณ 30 นาที และเก็บกลับเมื่อตอบเสร็จและตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล หากไม่ครบถ้วนจะให้ผู้ตอบได้ตอบให้สมบูรณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป หาค่า จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงมาตรฐาน และ Chi-square test

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และลักษณะครอบครัว และความมั่นคงในชีวิตของมารดาวัยรุ่นเลี้ยงเดี่ยว

มารดาวัยรุ่นเลี้ยงเด็วย้อยละ 84.0 มีอายุระหว่าง 17-19 ปี อายุต่ำสุด 13 ปี อายุสูงสุด 19 ปี อายุเฉลี่ย 17 ปี สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 41.0 ไม่ได้ศึกษา ร้อยละ 7 มีอาชีพรับจ้าง ร้อยละ 50.5 ไม่ได้ประกอบอาชีพ ร้อยละ 35.0 มีรายได้ต่อเดือนอยู่ระหว่าง 5,001 - 10,000 บาท ครอบครัวมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 7,822.50 บาท เป็นครอบครัวขยาย ร้อยละ 50.5 เป็นครอบครัวเดี่ยว ร้อยละ 49.5 ไม่ได้ตั้งใจมีชีวิตคู่ ร้อยละ 61.0 ไม่ได้วางแผนการตั้งครรภ์ ร้อยละ 56.0 สาเหตุของการเป็นมารดาวัยรุ่นเลี้ยงเดี่ยวคือ การหย่าร้างหรือแยกทางกัน ร้อยละ 49.5 รองมาคือ การตั้งครรภ์โดยไม่ได้วางแผน ร้อยละ 16.5 และมีความรุนแรงในครอบครัว ร้อยละ 16.0 ได้ใช้ชีวิตคู่ ระหว่าง 1-2 ปี ร้อยละ 41.5 รองมา ใช้ชีวิตคู่น้อยกว่า 1 ปี ร้อยละ 17.5 มีบุตรเพียง 1 คน ร้อยละ 91.0 มีปัญหาการเงินมากที่สุด ร้อยละ 31.1 รองมา มีปัญหาการเลี้ยงดูบุตร ร้อยละ 21.3 และได้รับสวัสดิการทางสังคมด้านที่อยู่อาศัย และการศึกษา ร้อยละ 20.7

2. ผลการศึกษาความมั่นคงในชีวิตโดยรวมของมารดาวัยรุ่นเลี้ยงเดี่ยวพบว่าอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.47$, $SD = 0.51$) ส่วนในรายด้านได้ผลวิจัยดังนี้

2.1 ความมั่นคงในชีวิตด้านที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อมทางกายภาพพบว่าอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.95$, $SD = 0.32$) มารดาวัยรุ่นเลี้ยงเด็วย่อมมีที่อยู่อาศัยเป็นตึกแถวชั้นเดียว ร้อยละ 49.5 อาศัยอยู่ใน

กระต๊อบหรือเพิง ร้อยละ 3.0 มีบ้านของตนเองมีทางเข้าออกสะดวกและปลอดภัย ร้อยละ 45.0 มีน้ำใช้สะอาดและเพียงพอ มีการกำจัดสิ่งปฏิกูลและขยะมูลฝอยถูกสุขลักษณะ มีส่วนใช้ถูกสุขลักษณะ และที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อมปราศจากกลิ่นเหม็น สิ่งรบกวน ฝุ่น และควันต่างๆ ร้อยละ 88.0, 96.0, 97.5 และ 91.0 ตามลำดับ

2.2 ความมั่นคงในชีวิตด้านสุขภาพอนามัย

พบว่าอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.61, SD = 0.53$) มารดาวัยรุ่นเลี้ยงเดี่ยวไม่มีโรคประจำตัว ร้อยละ 88.0 มีสิทธิบัตรทอง ร้อยละ 83.0 ไม่เคยเจ็บป่วยและต้องไปพบแพทย์ในปีที่ผ่านมา ร้อยละ 65.0 ไม่สูบบุหรี่ ร้อยละ 94.0 มีสูบบุหรี่ 1-5 มวนต่อวัน ร้อยละ 4.5 ไม่ดื่มสุรา ร้อยละ 94.0 ดื่มสุราน้อยกว่า 5 แก้วต่อวัน ร้อยละ 6 มีการผ่อนคลายความตึงเครียด ร้อยละ 68.5 รู้สึกโกรธและหงุดหงิดง่าย ร้อยละ 68.5 มีอารมณ์ดีและจิตใจแจ่มใส ร้อยละ 67.0 ได้ออกกำลังกาย ร้อยละ 62.5 โดยการเดินแอโรบิค ร้อยละ 10 รับประทานอาหารครบ 5 หมู่ ได้แก่ ข้าว เนื้อสัตว์ นม ไข่ ผัก ร้อยละ 69.0 เมื่อเจ็บป่วยได้รับการรักษาพยาบาลทันที ร้อยละ 89.0 และสามารถแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในแต่ละวันได้ ร้อยละ 65.0

2.3 ความมั่นคงในชีวิตด้านการศึกษา

พบว่าอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.09, SD = 0.76$) มารดาวัยรุ่นเลี้ยงเดี่ยวรู้สึกพอใจกับระดับการศึกษาที่ได้รับ ร้อยละ 53.0 มีความต้องการพัฒนาวุฒิกการศึกษาเพิ่มเติม ร้อยละ 76.5 แต่ยังไม่มีโอกาสในการศึกษาต่อ ร้อยละ 69.5 และต้องการทุนการศึกษา ร้อยละ 62.0

2.4 ความมั่นคงในชีวิตด้านการมีงานทำ

และรายได้ พบว่าอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 1.71, SD = 0.79$) มารดาวัยรุ่นเลี้ยงเดี่ยว และครอบครัว มีหนี้สิน ร้อยละ 54.5 และ 54.0 ตามลำดับ ส่วนใหญ่คิดว่าอาชีพไม่มั่นคง ร้อยละ 67.5 มีรายได้ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายในครอบครัว ร้อยละ 59.0 ไม่มีเงินเหลือเก็บพอใช้ในยาม

ฉุกเฉิน ร้อยละ 63.5 ไม่มีโอกาสในการหารายได้เพิ่มเติม ร้อยละ 62.5 และยังคงกู้หนี้ยืมสินในการเลี้ยงดูบุตร ร้อยละ 63.0

2.5 ความมั่นคงในชีวิตด้านครอบครัว

พบว่าอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.50, SD = 0.74$) สมาชิกในครอบครัวของมารดาวัยรุ่นเลี้ยงเดี่ยวมีความรักใคร่ปรองดองกันดี ร้อยละ 79.5 ให้ความเคารพและให้เกียรติซึ่งกันและกัน ร้อยละ 85.5 ไม่เคยทะเลาะตบตีกัน ร้อยละ 72.5 สามารถดูแลบุตรแทนเมื่อมารดาไปทำงาน ร้อยละ 81.5 ต้องแบกรับภาระความรับผิดชอบต่อครอบครัวเพียงลำพัง ร้อยละ 60.5 และไม่เคยถูกทำร้ายด้านจิตใจจากสมาชิกในครอบครัว ร้อยละ 70.5

2.6 ความมั่นคงในชีวิตด้านการสนับสนุน

ทางสังคมพบว่าอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.47, SD = 0.72$) มารดาวัยรุ่นเลี้ยงเดี่ยว มีบุคคลในครอบครัวที่สามารถให้ความช่วยเหลือเมื่อยามเดือดร้อน ร้อยละ 62.5 มีบุคคลที่คอยรับฟังเมื่อมีเรื่องไม่สบายใจเสมอ ร้อยละ 83.0 ได้รับข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต ร้อยละ 76.5 มีแหล่งสนับสนุนเมื่อเกิดปัญหาทางการเงิน ร้อยละ 66.5 มีผู้ให้การดูแลช่วยเหลือเมื่อเจ็บป่วย ร้อยละ 74.0 มีแหล่งให้ความช่วยเหลือในการเลี้ยงดูบุตร ร้อยละ 66.5 และไม่มีแหล่งให้ความช่วยเหลือด้านการให้คำปรึกษาในการดำเนินชีวิต ร้อยละ 42.0

2.7 ความมั่นคงในชีวิตด้านสังคมวัฒนธรรม

พบว่าอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.59, SD = 0.61$) มารดาวัยรุ่นเลี้ยงเดี่ยวไม่เข้าร่วมกิจกรรมสำคัญทางศาสนา ร้อยละ 41.5 ร้องมาไม่รวมกิจกรรมของชุมชนหรือหมู่บ้าน ร้อยละ 49.5 มีแหล่งข้อมูลข่าวสารเป็นโทรทัศน์ ร้อยละ 48.5 เป็นวิทยุ ร้อยละ 45.5 และเป็นสิ่งพิมพ์ ร้อยละ 44.5 มีเวลาว่างในการทำกิจกรรมร่วมกับครอบครัว ร้อยละ 89.0 มีวันหยุดประจำสัปดาห์สำหรับอยู่กับบุตร ร้อยละ 93.0 และไม่ได้ทำจิตใจให้สงบด้วยการสวดมนต์ หรือทำสมาธิ ร้อยละ 66.0

3. ผลการหาความสัมพันธ์ระหว่างอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และลักษณะครอบครัวกับความมั่นคงในชีวิตของมารดาวัยรุ่นหญิงเดี่ยว พบว่าความมั่นคงในชีวิตของมารดาวัยรุ่นหญิงเดี่ยว มีความ

สัมพันธ์กับอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และลักษณะครอบครัวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับรายได้ (ตาราง 1)

ตาราง 1 ความสัมพันธ์ระหว่างอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และลักษณะครอบครัว กับความมั่นคงในชีวิตของมารดาวัยรุ่นหญิงเดี่ยว ของมารดาวัยรุ่นหญิงเดี่ยว โดยใช้ Chi-square test (n=200)

ปัจจัย	ระดับความมั่นคงในชีวิต			χ^2
	น้อย	ปานกลาง	มาก	
อายุ				
11 - 13 ปี	0	1	0	
14 - 16 ปี	0	3	28	13.014*
17 - 19 ปี	1	26	141	
ระดับการศึกษา				
ไม่ได้ศึกษา	0	8	6	
ประถมศึกษาตอนต้น	1	1	0	
ประถมศึกษาตอนปลาย	0	17	34	25.188*
มัธยมศึกษาตอนต้น	0	31	51	
มัธยมศึกษาตอนปลายและสูงกว่า	0	26	25	
อาชีพ				
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	0	43	24	
รับจ้าง	0	4	97	23.332*
เกษตรกรรวม	0	4	4	
ค้าขาย	1	16	4	
รายได้				
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาท	0	55	16	
5,001 - 10,000 บาท	1	28	67	10.350
10,001 - 15,000 บาท	0	12	20	
มากกว่า 15,000 บาท	0	0	1	
ลักษณะครอบครัว				
ครอบครัวเดี่ยว	0	34	65	
ครอบครัวขยาย	1	38	62	16.286*

* p < .05

การอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า มารดาวัยรุ่นนึ่งเลี้ยงเดี่ยวมีความมั่นคงในชีวิตโดยรวมอยู่ในระดับมาก และในรายด้าน 6 จาก 7 ด้านอยู่ในระดับมากเช่นกันนี้ สอดคล้องนโยบายและการดำเนินงานของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2550) ที่ได้ตอบสนองความมั่นคงของมนุษย์มิติด้านที่อยู่อาศัย คือการมีสิทธิครอบครองที่อยู่อาศัยที่มีลักษณะมั่นคง มีสาธารณูปโภคพื้นฐานที่เพียงพอ อยู่ภายใต้สิ่งแวดล้อมที่ดีและมีการเข้าออกที่สะดวก โดยมีตัวชี้วัดระดับบุคคล 13 ตัวชี้วัด คือสถานะการครอบครอง ระดับของที่อยู่อาศัย วัสดุที่ใช้ปลูกสร้าง แหล่งน้ำดื่ม แหล่งน้ำใช้ แหล่งแสงสว่าง ส้วม เชื้อเพลิง ขยะ กลิ่น เสียง ฝุ่น - ควัน และลักษณะทางเข้าออก ในด้านการศึกษา คือการได้รับการศึกษาที่อย่างน้อยไม่ต่ำกว่า การศึกษาภาคบังคับและการได้รับการศึกษา ต่อเนื่อง อย่างเท่าเทียม ตลอดจนได้ใช้ความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพตรงตามการศึกษาที่ได้รับมา โดยมีตัวชี้วัดระดับบุคคล 4 ตัวชี้วัด ประกอบด้วย การศึกษาสูงสุด การอบรมเพิ่มเติมต่างๆ การประกอบอาชีพที่ตรงกับความรู้ และโอกาสทางการศึกษา แต่มารดาวัยรุ่นนึ่งเลี้ยงเดี่ยวยังมีความต้องการพัฒนา ภูมิการศึกษาเพิ่มเติมและต้องการทุนการศึกษาซึ่งอาจต้องหาแหล่งองค์กรเอกชน ที่ให้การช่วยเหลือกลุ่มคนด้อยโอกาสกลุ่มเด็กและสตรี (จิตตินันท์ เดชะคุปต์, 2550) ในด้านสุขภาพอนามัย ที่พบว่า มารดาวัยรุ่นนึ่งเลี้ยงเดี่ยว ร้อยละ 68.5 รู้สึกโกรธ และหงุดหงิดงายสอดคล้องกับนิศา ชูโต และคณะ (2545) ที่พบว่า พ่อหรือแม่เลี้ยงเดี่ยวมีปัญหาทางด้านจิตใจ และอารมณ์ เนื่องจากสภาพปัญหาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม และที่สำคัญคือการเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง

ส่วนความมั่นคงในชีวิตด้านกรมีงานทำและรายได้ มีอยู่เพียงในระดับปานกลางและยังมีปัญหาหนี้สิน รายได้ยังไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายในครอบครัว ไม่มีโอกาสในการหารายได้เพิ่มเติม สอดคล้องกับ ณัฏฐิษา

สนิทวงศ์ ณ อัญญา และคณะ (2550) ที่พบว่า แม่เลี้ยงเดี่ยวต้องทำงานหนักมากขึ้น ต้องการหารายได้พิเศษ หรือเปลี่ยนอาชีพ เพื่อให้มีรายได้เพิ่มขึ้น เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น

ความมั่นคงในชีวิตของมารดาวัยรุ่นนึ่งเลี้ยงเดี่ยวมีความสัมพันธ์กับ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพและลักษณะครอบครัว แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับรายได้ ซึ่งสนับสนุนสมมติฐานการวิจัยเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากมารดาวัยรุ่นเลี้ยงเดี่ยว ได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมที่ดี สมาชิกในครอบครัวที่มีความรักใคร่ปรองดองกันดี ให้ความเคารพ และให้เกียรติซึ่งกันและกัน และสามารถดูแลบุตรแทนเมื่อไปทำงาน การที่ครอบครัวมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันดี ซึ่งเป็นลักษณะเด่นของสังคมไทยในระบบเครือญาติ ไม่ว่าจะสมาชิกจะแยกตัวเองออกมาจากครอบครัวเดิมหรือไม่ก็ตาม สมาชิกต่างเป็นห่วงใย คอยให้การช่วยเหลือทั้งทางตรงและทางอ้อม และในรูปแบบที่หลากหลาย ทั้งด้านเงิน สิ่งของ แรงงาน ข้อมูลข่าวสาร และการช่วยเหลือด้านจิตใจ ซึ่งการที่มารดาวัยรุ่นเลี้ยงเดี่ยวได้รับความช่วยเหลือจากเครือญาติ ทั้งในด้านการให้คำแนะนำปรึกษา ที่อยู่อาศัย การเงิน การเลี้ยงดูบุตร เป็นปัจจัยที่เกื้อหนุนให้ครอบครัวเข้มแข็งขึ้นหลังจากที่ต้องผ่านภาวะวิกฤติของครอบครัวมา สอดคล้องกับพิมพ์ฟ้าไฟ สุนทรารชุน (2549) พบว่า แม่เลี้ยงเดี่ยวได้รับขวัญและกำลังใจความช่วยเหลือจากสมาชิกในครอบครัวเป็นแหล่งแรก

ส่วนรายได้ ที่ไม่มีความสัมพันธ์กับความมั่นคงในชีวิต อาจเนื่องจากส่วนใหญ่อยู่ในครอบครัวขยาย ร้อยละ 50.5 มีบ้านเป็นของตนเองหรือบ้านของพ่อแม่ ได้รับสิทธิการรักษาพยาบาลตามหลักประกันสุขภาพมีสุขภาพดี และมีครอบครัวที่อบอุ่นคอยให้การช่วยเหลือ จึงไม่ต้องเก็บเงินไว้นายามที่ตนเองหรือสมาชิกในครอบครัวมีการเจ็บป่วย การได้รับการสนับสนุนทางสังคมที่ดีโดยเฉพาะเรื่องการเงินจากครอบครัว มีผู้ให้การดูแลช่วยเหลือเมื่อเจ็บป่วย และมีแหล่งให้ความช่วยเหลือในการเลี้ยงดูบุตร

ทำให้มารดาวัยรุ่นเลี้ยงเดี่ยวรู้สึกมั่นคงในชีวิต กอปรกับสภาวะการณ์ปัจจุบันที่มีหน่วยงานของรัฐดูแลปัญหาของประชาชนอย่างใกล้ชิดได้ช่วยแก้ปัญหาให้ได้อย่างครอบคลุมและทั่วถึงมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับนักวิชาการสนธิวงศ์ ณ อยุธยา และคณะ (2550) ที่พบว่า พ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากองค์กรหรือหน่วยงานด้านสวัสดิภาพ ครอบครัวสามารถหาทางออกของปัญหาที่เกิดขึ้นได้ นอกจากนี้ Barrera (1997 อ้างใน ซาลินี สุริยนแปลงแสง, 2547) ระบุถึงการสนับสนุนทางสังคมว่าเป็นการช่วยเหลือในด้านต่างๆ ที่พ่อแม่ได้รับการได้รับคำปรึกษาและคำแนะนำในด้านข้อมูลข่าวสารในการเลี้ยงดูบุตรและการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น การดูแลบุตรในเวลาที่พ่อแม่ไม่สามารถดูแลได้ การให้ยืมสิ่งของหรือการอำนวยความสะดวกในการเดินทางไปยังสถานที่ต่างๆ

ข้อเสนอแนะ

1. ควรกำหนดนโยบาย มาตรการและแผนการสนับสนุนระบบเครือข่าย ให้สามารถเกื้อหนุนและให้ความช่วยเหลือ ครอบครัวพ่อหรือแม่เลี้ยงเดี่ยวทั้งด้านกายภาพและจิตใจ

2. ควรกำหนดนโยบาย มาตรการและกลไกการทำงานร่วมกันในลักษณะของเครือข่ายของหน่วยงานทุกระดับและทุกมิติสำหรับการดำเนินชีวิตครอบครัวเพิ่มเติมจากกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เช่น การให้ทุนศึกษาต่อ การจัดหางาน เงินทุนในการประกอบอาชีพ เงินช่วยเหลือการเลี้ยงดูบุตรตามลำพังอย่างมีคุณภาพ ตลอดจนการได้ครอบครองที่อยู่อาศัยและประชาสัมพันธ์แหล่งประโยชน์ที่มี

3. ควรเตรียมบุคลากรทำงานด้านครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวให้มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะช่วยในการดำเนินชีวิตของมารดาเลี้ยงเดี่ยววัยรุ่น การร่วมกิจกรรมในกลุ่มของชุมชน และการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา และการดูแลจิตใจให้ลดความเครียด

4. การศึกษารูปแบบการให้ความช่วยเหลือครอบครัวมารดาเลี้ยงเดี่ยว วัยและพัฒนาหลักสูตรและวิธีการสอนที่มีประสิทธิภาพแก่เด็กวัยรุ่นในเรื่องทักษะชีวิตและเพศศึกษา เพื่อตัดวงจรของการเข้าสู่กระบวนการของมารดาเลี้ยงเดี่ยว

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2550). *คำดัชนีความมั่นคงของมนุษย์ประเทศไทยปี 2550*. ค้นเมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน 2552, จาก http://www.m-society.go.th/news_detail.php?newsid=2550.
- กระทรวงมหาดไทย, กรมการปกครอง. (2552). *ประมวลสถิติงานทะเบียน*. ค้นเมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน 2552, จาก http://www.dopa.go.th/web_pages/m03093000/pagenews2551.html.
- จิตตินันท์ เดชะคุปต์. (2550). *การวิเคราะห์สถานการณ์และการศึกษา นโยบายและมาตรการในการให้ความช่วยเหลือครอบครัวที่มีลักษณะพิเศษ : ครอบครัวพ่อหรือแม่คนเดียว ครอบครัวพ่อแม่วัยรุ่น และครอบครัวเร่ร่อน* ระยะที่ 1. รายงานการวิจัย สาขาวิชามนุษยนิเวศศาสตร์, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ซาลินี สุริยนแปลงแสง. (2547). *ความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคมและลักษณะ การเป็นพ่อแม่ของแม่เลี้ยงเดี่ยวที่มีบุตรปฐมวัยในกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ณัฐริษา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา ไตรพัฒน์ วงศ์ประเสริฐสุข สมศักดิ์ นัคราจารย์ และนุชนาฏ ยูอินเงาะ . (2550). การศึกษาปัจจัยเกื้อหนุนความเข้มแข็งของครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวในประเทศไทย. รายงานการวิจัยคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ และสวัสดิการสังคม, มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ และเครือข่ายพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวมูลนิธิเครือข่ายครอบครัว.
- นิตา ชูโต และคณะ. (2545). การศึกษาเพื่อหามาตรการช่วยเหลือเด็กที่มีปัญหาเนื่องจากการมีพ่อหรือแม่เพียงคนเดียว. รายงานการวิจัย สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ.
- บุญใจ ศรีสถิตยน์รากูร. (2547). ระเบียบวิธีวิจัยทางการพยาบาล. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: ยูแอนด์อินเตอร์ไอมีเดีย.
- พิมพ์จำไพ สุนทรารชุน. (2549). แนวทางการสร้างเสริมสัมพันธภาพของแม่คนเดียวที่เลี้ยงลูก. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิรินันท์ กิตติสุขสถิต. (2552). ครอบครัวแม่หรือพ่อคนเดียว: วิฤตความมั่นคงที่หลีกเลี่ยงได้. ค้นเมื่อ วันที่ 16 พฤศจิกายน 2552 จาก [/www.ipsr.mahidol.ac.th/IPSR/AnnualConference/Conferencell/Article Article15.htm#_ftnref1](http://www.ipsr.mahidol.ac.th/IPSR/AnnualConference/Conferencell/Article Article15.htm#_ftnref1).
- สายฤดี วรกิจโกคาทร. (2552). ห่วงครอบครัวไทยวิกฤต-สถิติหย่าร้างพุ่ง. ค้นเมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน 2552. จาก <http://www.thaihealth.or.th/node/7826>.